

KJAK

Fiskivinnan vorðin kastibløka í valstríðnum

Hanus Hansen
stjóri í JFK

Soleiðis sum valstríðið hevur háttað seg higartil, skuldi man trúð, at fiskivinnan er tann størsti trupulleikin í føroyska samfelagnum í dag. Sannleikin er tó, at fiskivinnan í flestu førum virkar væl. Vit eiga ikki at broyta karmarnar í óðum verkum og kasta vinnuna út í óføri. Kjakið kring føroyska fiskivinnu í dag er merkt av øsing. Tað førir sjáldan til skilagóðar loysnir. Og tað er ikki tørvur á kollvelting í føroyskari fiskivinnu í dag. Veruleikin er, at fiskivinnan sjáldan hevur virkað betur enn nú, hóast ávísir partar av flotanum klára seg illa.

Um vit samanbera við áttati- og nítiárin, stendur væl til í føroyskari fiskivinnu. Í 90-unum misti landskassin umleið 2 milliardir krónur í landskassalánnum og -veðhaldum, og almenni rakstrarstuðulin til fiskivinnuna var omanfyri eina hálva milliard um árið. Um eitt skip fer av knórnum í dag, eru tað bert eigarnir, sum missa pengar, og ikki landskassin. At kalla eingin studningur er eftir í fiskivinnuni. Tað er landskassin eisini leysur av.

Fiskivinnan hevur seinastu nógvu árin virkað undir teimum kørmum, sum politiska skipanin leggur. Tá karmarnir eru lagdir ber ikki til at endavenda skipanini í tíð og ótíð. Vinnan roynir bert at fáa sum best burturúr innan fyri teir karmar, sum myndugleikarnir hava lagt.

Nýggir aktørar og uppboðssøla

Fleiri tosa í hesum døgum um, at tað skal vera lættari hjá nýggjum aktørum at koma inn í vinnuna. Og í hesum sambandi hevur ein uppboðssøla av rættindum verið nevnd sum amboð.

Til hetta er at siga, at JFK-samtakið hevur keypt eina røð av skipum og loyvum í heimaflotanum seinastu árin – bæði línuskip og trolarar. Hetta er gjørt fyrst og fremst við tí fyri eyga at fáa rávøru til vega til Kósavirkið.

Sera lítil áhugi hevur verið fyri hesum skipum, hóast hetta hevði verið eitt gylt høvi at sleppa inn í fiskivinnuna. Orsøkin til líta áhugan er, at skipini ikki hava havt ein sunnan rakstur. Tað hevði verið lætt hjá nýggjum aktørum at komið inn í vinnuna, men eingin áhugi var.

Hetta er ikki nakað nýtt. Seinastu 30 árin hava kreppur verið, har fleiri partar av fiskiflotanum hava haft tungan rakstur, og tað tí hevur verið biligt hjá øðrum at komi inn í vinnuna. Men tað hevur víst seg, at áhugin hevur øll hesi árin verið rættiliga lítil, so teir somu “gomlu travarnir” hava verið noyddir aftur at spent seg fyri og ofta veðsett allar ognir og hús og heim fyri at læna sær nøkur oyru til eginpening og royna at fáa skipini í gongd aftur. Og tá lítil áhugi er, er neyðugt við stórum og sterkum feløgum, fyri at fáa eina vælskipaða vinnu, sum kann tryggja manning, starvsfólkum og peningastovnum tryggja karmar fyri framhaldandi rakstri.

Eftir míni meting fer ein upp-

boðssøla at hava júst øvugt ávirkan. Tað er heilt vist, at eingin vanligur banki fer at fígga keyp av rættindum uttan so, at keyparin hevur stórar upphæddir í eginpeningi og tað verður eisini ógjørlegt hjá ungum monnum, sum ætla sær at keypa skip og rættindi, at fáa fígging til skipakeyp um ikki tann, sum fíggar, hevur trygd fyri at hesin, sum skal keypa, hevur atgongt til rættindi. Tí fara bert aktørar, sum eru fíggarliga sera sterkir at hava møguleika at keypa á eini uppboðssølu og avleiðingin kann rættiliga skjótt gerast enn størri miðsavn av fiskivinnuni.

Í fyrstu atløgu kann tað fara at henda, at tær fyrirkur í Føroyum, sum í dag eru sterkar fara at keypa, men tað er so sera skjótt, at hesir ikki fara at hava fíggarliga orku ímóti teimum, sum kanska í samstarvi við útlendsk fiskivinnufeløg fara at keypa. Tað kann skjótt gera útlendsku ávirkanina størri enn gott er.

Eisini fer ein uppboðssøla at skapa ótryggleika og hava við sær, at sjómenn ikki vita, um tað skip teir eru við, fer at hava rættindi fyri eina rímliga tíð frameftir og harvið er vandi fyri, at góðir sjómenn velja fiskivinnuna frá.

Móti hesum sjónarmiðlum hevur verið nevnt, at so nógvar avmarkingar skulu setast í sambandi við uppboðssølu, at øll fara at hava møguleika at keypa. Trupulleikin við hesum er bara, at so fer landið ikki at fáa pengar av týðningi burturúr.

Hetta førir okkum yvir til hitt sjónarmiðið, sum er grundgeving fyri uppboðssølu, nevniliga at ein

slík skipan fer at geva Landskassanum mest inntøku. Hetta er so ikki galdandi um avmarkingar av týðningi fara at vera.

Um rættindi verða seld á uppboðssølu fyri longri tíðarskeið, verður eisini sera tilvildarligt hvat fæst burturúr. Prísasetingin fer at fara fram júst tá uppboðssølan er. Tvs at prísasetingin verður við støði í útlitunum júst tá. Um til dømis uppsjóvarloyvir vórðu seld á uppboðssølu fyri td. fimm árum síðani, hevði prisurin verið ein heilt annar enn nú.

Um hinvegin loyvini verða seld fyri stutt tíðarskeið, verður ógjørlegt at fígga skip uttan sera stóra eginogn, tvs. at bara tey sera sterku feløgin fara at hava møguleika at keypa.

Um hugsað verður um inntøkur til Landskassan, er helst lítið at ivast í, at skatting er rætta amboðið, tvs. at skipanin við tilfeingisgjaldi heldur fram. Hvussu høgt hetta gjald skal verða, er so upp til politikararnar at taka støðu til.

Fiskivinnan øðrvísi viðfarin

Fyri okkum í fiskivinnuni er tað løgið at síggja, hvussu fiskivinnan verður drigin ígjøgnum manesjuna í hesum valstríðnum, meðan tað er næstan púra kvirt um alivinnuna. Eingin tosar um at bjóða alifirðirnar út á uppboðssølu. Hetta hevði heldur ikki verið rætt, men tað lögna er, at fiskivinnan og alivinnan fáa so ójavna viðferð í almenna kjakinum.

Nógvir politikarar tosa um, at útlendskur kapitalur skal úr fiskivinnuni. Samstundis er ein stórir partur av alivinnuni á útlendskum

hondum. Men eingin tosar um tað. Hetta er undranarvert fyri tey, sum virka í fiskivinnuni. Tað er óskiljandi, at ávísir politikarar vilja forbjóða útlendskum kapitali í fiskivinnuni, meðan alivinnan ikki skal hava somu avmarkingar.

Tað besta úrslitið spyrst burturúr, tá ið vinnan fær frælsi at virka og at skipa virksemið eftir bestu evnum. Í dag hevur tað eisini stóran týðning, at keyparin á altjóða marknaðinum veit, hvørji rættindi vit sum seljarar hava í framtíðini. Tað gevur betri prís í longdini, og tað kemur eisini manningini til góðar.

Teori og praksis

Sannleikin er, at enn hevur eingin givið eitt veruligt boð uppá, hvussu ein teoretisk uppboðssøla skal virka í praksis. Tey flestu í vinnuni standa eisini spyrjandi.

Tað kann sum nevnt góðtakast at áleggja tilfeingisgjöld, tá tað gongur óvanliga væl í vinnuni, og vónandi kemur hetta tí føroyska samfelagnum til góðar. At bjóða alt tilfeingið út á uppboðssølu tænr hinvegin ongum endamáli.

Støðug politisk viðurskipti hava alstóran týðning fyri framtíðar menning av føroyskari fiskivinnu. Tá einki annað land nýtir uppboðssølu til at býta fiskirættindi, er tað løgið, at Føroyar skulu vera tað einasta.

Klaksvík, hin 26. August 2015

Satt frælsi

So vakurt og stórt alt frá Skaparans hond,
so undrunarvert alt tú skoðar.
Tað liggur jú opið, tað sæst um øll lond,
um mátt Guds og stórleika boðar.

Hann myndaði mannin og kvinnuna við,
Seg sjálvan sum fyrmynd hevði.
Hann lívsanda blásti – alt andaði frið,
í bróst teirra ævina legði.

Men ormurin snildi tey dáraði so,
í hjørtuni sáddi hann íva.
Hann vendi á høvdið øll Skaparans boð:
"Tit skulu ei doyggja, men liva".

Enn ormurin upphugsar óndskaparráð,
hin sami hann er sum í forðum.
Sum faðir at lygnini lúgva hann má
og ofta við sleiskandi orðum.

Og stundum sum leyvan hann visir sín mátt,
men oftast sum eingil seg visir,
tá vandin er størst – ger tað ónda til gott,
hann hugmóð í hjartanum hýsir.

Við dárandi talu, ei sigur hann satt,
hann lygnina teskar í oyrað
– tó orðini klæðir í "sannleik og rætt",
so vakurt kann tykjast at hoyra.

Um javnstøðu, mannarætt, frælsi og frið
so vakurt kann tykjast at ljóða,
í orrustu síni – slíkt brúkar hann við,
tó deyðan bert hevur at bjóða.

Við óndskaparherinum við sína lið
hann dregur alt niður í skarnið
og kallar tað frælsi, ja, mannarætt við,
at týna tað ófødda barnið.

Tann pakt, sum við vísdómi væl skipað varð,
í hjúnaband saman at fara,
nú metast skal javnt við tað, Skaparin sær
sum andstygd – ein skomm og vanæra!

Ja, stórt var vart fall, men Gud talar tó enn,
í kærleika vil okkum náða.
Satt FRÆLSI Hann býður til kvinnur og menn,
so æviga friðin vit fáa.

Harry á Lakjuni